

ایران نزد غیر ایرانیان

تجربه دانشجویان غیر ایرانی دانشگاه فردوسی مشهد

احمد فرزانه^۱

تاریخ دریافت: ۱۶/۱/۰۱، تاریخ تایید: ۱۹/۱۱/۰۱

چکیده

گسترش جذب دانشجویان غیر ایرانی طی سال‌های اخیر، به افزایش تعاملات خارجی ایرانیان منجر شده است. تحقیق در باب تجربیات و ادراک دانشجویان غیر ایرانی می‌تواند به خودآگاهی بیشتر ایرانیان منجر شود. به‌عنوان گامی ابتدایی، مقاله‌ی حاضر بر آن است تا تجربه و ادراک برخی از دانشجویان غیر ایرانی محصل در ایران از ایران را گزارش کند. روش تحقیق حاضر، روش مردم‌نگاری است و تکنیک مصاحبه در گردآوری و تکنیک کدگذاری‌های مرحله‌ای در تحلیل داده‌ها مورد استفاده بوده است. داده‌ها، عمدتاً حاصل مصاحبه با ۲۹ دانشجوی غیر ایرانی دانشگاه فردوسی مشهد در تابستان ۱۳۹۵ است. نتیجه استخراج پیام‌های موجود در مصاحبه‌ها و تخصیص مفاهیم اولیه به آنها، حدود ۲۰۰ مفهوم اولیه و ۷ مقوله‌ی عمده است. با الهام از گورویچ مقولات عمده، اکولوژی و مورفولوژی، پوشش و ظاهر، تعامل، هنجارهای اجتماعی، اخلاقیات و ارزش‌های اجتماعی و «کمبودها»، تعیین شدند. دانشجویان **مشاهداتی** داشتند و **استنباط‌هایی** انجام دادند و هرچه موضوعی بیشتر مشاهده‌شدنی بود یا استنباطش ساده‌تر و در دسترس‌تر بود بیشتر گزارش شد.

کلیدواژه‌ها: ارتباطات میان‌فرهنگی، ادراک، تجربه، دانشجویان غیر ایرانی، دانشگاه فردوسی

مقدمه و طرح موضوع

جوامع انسانی به عنوان واحدهایی نسبتاً مستقل، دارای ارتباطات و وابستگی‌هایی نیز هستند. تعامل و ارتباط جوامع با یکدیگر گاهی در سطح کلان و از سوی دولت‌های آن جوامع - گاهی به نمایندگی از ملت و گاهی به غیر آن - انجام می‌شود و گاهی در سطح گروه‌ها، سازمان‌ها و اجتماعات درون این جوامع. گاهی میان دو قوم، گاهی میان دو دانشگاه و گاهی نیز میان دو سمن (NGO). همچنین طرف‌ها و عاملان بسیاری از این تعامل‌ها، اشخاصی با شخصیت حقیقی (به تعبیر حقوقی) یعنی انسان‌ها از حیث فردی‌شان است.

یکی از ارتباطات رایج جوامع در عصر اطلاعات و در کنار ارتباطات رسانه‌ای، ارتباطاتی است که به واسطه‌ی تعامل دانشگاه‌ها و سایر سازمان‌های علمی و آکادمیک برقرار می‌شود.

جامعه‌ی ایران به واسطه‌ی دچار شدن به مسئله‌ی آموزش اضافی (صدیق اورعی، ۱۳۷۴) طی چهار دهه‌ی اخیر و رشد کمی روز افزون تعداد دانشجویان، افزایش بسیار زیادی در تعداد دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی را تجربه کرده است. به طوری که تعداد آن در سال ۱۳۹۵ به ۲۶۴۰ مورد رسیده است! این دانشگاه‌ها و مؤسسات، انواع و اقسام گوناگونی دارند و شامل دانشگاه‌های دولتی با دو دوره‌ی روزانه و شبانه (نوبت دوم) و دانشگاه دولتی پیام نور (از راه دور)، دانشگاه آزاد اسلامی (بزرگ‌ترین مجموعه‌ی دانشگاهی دنیا)، دانشگاه‌ها و مؤسسات بزرگ و کوچک غیرانتفاعی، دانشگاه علمی کاربردی با واحدهای متعدد وابسته به مراکز دولتی، عمومی و خصوصی، دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه فنی و حرفه‌ای^۱ می‌شوند. تعداد مراکز آموزش عالی در ایران، دانشگاه‌های دولتی به این نیز بسنده نکردند و در نیمه دهه هشتاد به راه‌اندازی پردیس‌های بین‌الملل اقدام کردند.^۲ تعداد زیاد متقاضیان ورود به

۱. دانشگاه فنی و حرفه‌ای، از سال ۱۳۹۰ با مجوز رسمی وزارت علوم کار خود را آغاز نموده است. دانشکده‌ها و آموزشکده‌های فنی و حرفه‌ای به عنوان واحدهای زیرمجموعه این دانشگاه، سابقه‌ی بیش از چهل سال فعالیت آموزشی داشته و از اولین مراکز آموزش عالی کشور هستند که در تداوم مسیر تحصیلی دوره متوسطه فنی و حرفه‌ای (هنرستان‌های فنی، کشاورزی، حرفه‌ای، تربیت‌بدنی) فعالیت داشته‌اند اما تأسیس این دانشگاه و تفکیک آن از وزارت آموزش و پرورش به سال ۹۰ برمی‌گردد. (معرفی دانشگاه فنی و حرفه‌ای، ۱۳۹۵)

۲. ظاهراً اولین پردیس بین‌الملل، پردیس بین‌الملل کیش دانشگاه صنعتی شریف است که در سال ۱۳۸۴ راه‌اندازی شده است (تاریخچه ۱۴۰۱) و پردیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران در سال ۱۳۸۶ تأسیس شده است. (تاریخچه پردیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران ۱۴۰۱)

دانشگاه‌ها، و فقدان ظرفیت کافی برای آنان-علی‌رغم همه‌ی افزایش ظرفیت‌ها- یکی از عوامل راه‌اندازی پردیس‌های بین‌الملل، بوده است. زیرا در بسیاری از موارد، این اشخاص با صرف مخارج گزاف، روانه کشورهای دیگر می‌شدند تا عطش کسب مدارک دانشگاهی را فروشانند و به مزایای احتمالی و گمان‌شده‌ی تحصیلات عالی دست یابند؛ در نتیجه به منظور جلوگیری از خروج سرمایه‌ی کشور و سایر پیامدهای مهاجرت موقت یا دائم، تأسیس واحدهای بین‌المللی در دستور کار قرار گرفت.^۱

دلایل مختلفی از جمله، ظرفیت کمی بالای دانشگاه‌ها، امکان درآمدزایی و انتقال علم و دانش به کشورهای همسایه و منطقه و گسترش زبان فارسی و همچنین، ناامنی کشورهای منطقه و فقدان رونق جدی دانشگاه‌های اکثر کشورهای منطقه، سبب شده است که طی چند سال گذشته، جذب دانشجویان خارجی به فراتر از دانشجویان اهل افغانستان گسترش یابد و شامل کشورهای عراق، سوریه، لبنان، کشورهای آسیای میانه و برخی دیگر از کشورها شود. روی هم‌رفته آنچه در حال حاضر مشاهده می‌شود، روند سریع رشد دانشجویان خارجی در دانشگاه‌های ایران است. یک مورد بارز، رشد ۵۰۰ درصدی جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه آزاد طی سال ۱۴۰۰ است. (بروجرودی، ۱۴۰۰) یک مثال دیگر، دانشگاه تبریز است که رشد بیش از ۱۰ برابری تعداد دانشجویان خارجی را تجربه کرده است. (مجیدی، ۱۴۰۰) در مجموع، «شمار دانشجویان خارجی در ایران از سال ۱۳۹۰ تاکنون به شدت افزایش یافته و این کشور هم‌اکنون از نظر درصدی رکورد بیشترین رشد دانشجویان بین‌المللی ورودی در جهان را دارد.» (یورونیوز، ۲۰۱۸)^۲

حضور دانشجویان خارجی در دانشگاه‌ها و همچنین در شهرها سبب ایجاد تعامل میان آنان با دانشجویان ایرانی و به‌طور کلی، مردم می‌شود. در این تعاملات و ارتباطات علاوه بر ردوبدل شدن پیام‌های علمی و احتمالاً بسیار مهم‌تر از آن، پیام‌هایی غیر آکادمیک و فرهنگی منتقل می‌شوند و آثار و پیامدهایی فرهنگی به‌طور خواسته و ناخواسته بروز می‌یابد. این

۱. برای نمونه رئیس پردیس ارس دانشگاه تهران «بسترسازی برای ادامه تحصیل متقاضیان ورود به دانشگاه‌ها که قصد عزیمت به خارج از کشور دارند» را یکی از دو هدف این پردیس عنوان کرده است. (امام جمعه ۱۳۹۷)

۲. آمار مربوط به کشورهای مختلف در این نشانی: <https://b2n.ir/k58430>

موضوع، فرصتی کم‌نظیر ایجاد می‌کند تا مردمان سایر جوامع با فرهنگ ایران و ایرانیان آشنا شوند. آنچه آنان ادراک و سپس به هم‌وطنانشان منتقل می‌کنند، ناشی از مشاهدات و تجربیات آنان خواهد بود و صرف تبلیغات، سخنرانی و ادعاهای ما برای آنها، ملاک شناخت و قضاوت قرار نمی‌گیرد. در نتیجه فهم و گزارش آنان از جامعه‌ی ما و اخلاقیات و فرهنگ مردم ایران، قاعدتاً حاوی نکاتی مثبت و منفی خواهد بود که بسیار زیاد متأثر از تجربیات فردی و جمعی آنان است.

تحقیق در باب مشاهدات، تجربیات و ادراک دانشجویان خارجی که طی مدتی کوتاه یا نسبتاً بلند در ایران به سر می‌برند می‌تواند به کشف ادراک و احساس آنان منجر شود و نقاط قوت و ضعف این تعاملات و شیوه‌های آن را عیان ساخته و روشن‌گر مسیر آینده تبلیغ و اشاعه‌ی فرهنگی برای ما باشد. در همین راستا و به عنوان گامی ابتدایی، مقاله‌ی حاضر بر آن است تا تجربه و ادراک برخی از دانشجویان خارجی محصل در ایران را گزارش کند.

پیشینه تحقیق

مقالات منتشر شده در خصوص دانشجویان خارجی بسیار اندک است و از همین مقدار کم، آثاری که گزارشگر تجربه، ادراک و احساس آنان از جامعه ایران باشد بسیار معدودند. برخی از مقالات یافت شده، به تجربه «دانشجویان ایرانی محصل در خارج از ایران» توجه داشته‌اند. (بهرامی و رستمی ۱۳۹۸، اصغری ۱۴۰۰)^۱ دسته دیگری از تحقیقات مذکور، پژوهش‌های مربوط به جذب دانشجویان غیر ایرانی است. (حلاج دهقانی، و غیره ۱۳۹۸، ذاکر صالحی و صالحی نجف آبادی ۱۳۹۱)^۲

در پژوهشی با محوریت دانشجویان غیر ایرانی، (خراسانی، قنبری و پناهی ۱۴۰۰) به دیدگاه دانشجویان بین‌المللی در ارزیابی کیفیت خدمات دانشگاه‌های ایرانی پرداخته‌اند و

۱. بررسی جنبش و فعالیت‌های دانشجویان ایرانی در ایتالیا (۱۳۴۰ - ۱۳۵۷) و مطالعه پدیدارشناسانه تجربه زیسته دانشجویان ایرانی به عنوان دانشجویان بین‌المللی (اصغری، ۱۴۰۰) که به دنبال کشف تجربیات دانشجویان ایرانی در دانشگاه‌های کشور بلژیک بوده است.

۲. ارائه الگوی مطلوب جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه آزاد اسلامی و ارائه راهبردهایی برای جذب دانشجویان خارجی در ایران

برای این کار به سراغ دانشجویان خارجی دانشگاه شهید بهشتی رفته‌اند. محققان این تحقیق پیمایشی، شش بُعد از کیفیت خدمات ارائه شده در دانشگاه را در دو سطح انتظارات و واقعیت‌ها آزمون کردند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین وضعیت انتظارات و واقعیت‌ها از کیفیت خدمات ارائه‌شده شکاف وجود دارد و بیشترین شکاف منفی به بعد کیفیت خدمات اداری و کمترین به بعد کیفیت خدمات آموزشی و پژوهشی مربوط می‌شد. (یمنی دوزی سرخابی و تیموری ۱۳۹۴) نیز به بررسی وضعیت تحصیلی، ایمنی، اقتصادی و اجتماعی - فرهنگی دانشجویان خارجی دانشگاه‌های دولتی ایران در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۹۳ پرداخته‌اند. منبع داده‌های این پیمایش، ۹۵ دانشجوی خارجی دانشگاه‌های تهران، شهید بهشتی، تربیت مدرس، امام خمینی (ره) قزوین و علوم پزشکی مشهد بوده است. این پژوهش گزارشگر درصد دانشجویانی که واحدهای درسی خود را در موعد مقرر به اتمام رسانده و وضعیت مشروطی آنها و درصد کسانی که دچار افت تحصیلی بودند و عوامل آن، در کنار وضعیت احساس امنیت، وضعیت اقتصادی و ادراک آنها از وضعیت تبعیض مردم ایران نسبت به خارجی‌ها است. در تحقیقی دیگر، (مولایی ۱۳۹۷) به بررسی مهم‌ترین مؤثر بر انطباق فرهنگی اجتماعی دانشجویان بین‌المللی در ایران (دانشجویان بین‌المللی دانشگاه تهران) پرداخته است. داده‌های این پیمایش نشان داد که میزان انطباق دانشجویان، با عواملی مانند داشتن همراه، مدت اقامت، پذیرفته شدن از سوی افراد در محیط دانشگاهی و در اجتماع، انتخاب آگاهانه و با انگیزه ایران و همچنین، رضایت کلی از زندگی در ایران، به طور مثبت و معناداری مرتبط است و دانشجویان مقاطع بالاتر و همچنین دانشجویانی که کشور محل تولد آنها نزدیکی فرهنگی بیشتری با ایران دارد، میزان بیشتری از انطباق بین فرهنگی را گزارش کردند. در مقاله «تبیین دیدگاه دانشجویان غیر ایرانی نسبت به کیفیت تجارب یادگیری دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی» (اکبری فرمد، هاشمی و سهرابی، ۲۰۲۲) که پژوهشی کیفی با روش تحلیل محتوای جهت‌دار و با مشارکت ۱۲ دانشجوی غیر ایرانی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی است؛ به تجارب و دیدگاه دانشجویان غیر ایرانی شاغل در این دانشگاه توجه شده و نتیجه‌گیری شده است که کیفیت تجارب یادگیری، نقش مهمی در یادگیری مؤثر دارد.

(نیک نام، ۱۳۹۸) در مقاله «تبادلات بینا فرهنگی در بین‌المللی‌شدن آموزش عالی؛ تجارب دانشجویان دکتری خارجی شاغل به تحصیل در ایران» به دنبال توصیف و تفسیر تجارب زیسته دانشجویان دکتری خارجی شاغل به تحصیل در ایران از زندگی و تحصیل بوده است. روش تحقیق این پژوهش شیوه مردم‌نگاری بوده و تجارب زیسته‌ی دانشجویان با مد نظر داشتن سه بافت رشته‌ای/گروه آموزشی؛ نهادی؛ و اجتماعی/فرااجتماعی، تفسیر شده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده است که به‌رغم آنکه تجارب زیسته دانشجویان مورد بررسی از تحصیل در ایران در کل منفی نبوده است، اما در مجموع به‌گونه‌ای نبوده است که توانایی گفتگوی بین‌فرهنگی و تلفیق فرهنگ کشور میزبان در کلیت تجارب آنان را فراهم آورد یا آنان را در مسیری کم‌تنش و ملایم برای تکوین هویت آکادمیکشان هدایت کرده باشد.

در مقایسه تحقیقات مرور شده با مقاله حاضر، ذکر چند نکته لازم به نظر می‌رسد:

- در میان اندک مقالات مرتبط با دانشجویان خارجی برخی، اساساً با دانشجویان غیر ایرانی سروکار نداشته و بررسی خود را معطوف به ایرانیانی کرده‌اند که در کشورهای دیگر مشغول تحصیل بوده‌اند؛ درحالی‌که نوشتار حاضر به دانشجویانی غیر ایرانی محصل در ایران توجه داشته است.
- برخی پژوهش‌های مربوط به دانشجویانی غیر ایرانی در خصوص موضوعاتی همچون جذب دانشجویان غیر ایرانی یا عوامل مؤثر بر انطباق دانشجویان بین‌المللی در ایران است و به تجربه، دریافت و دیدگاه‌های اینان توجهی ندارد؛ موضوعاتی که تحقیق حاضر برای پاسخ به آنها انجام شده است.
- برخی از تحقیقات نیز هرچند به تجارب و دیدگاه دانشجویان غیر ایرانی پرداخته‌اند اما آن را به برش‌هایی خاص از زندگی تحصیلی (برای سنجش رابطه آن با واقعیت‌های تحصیلی دیگری همچون کیفیت تجارب یادگیری) یا به دیدگاه این دانشجویان نسبت به کیفیت خدمات دانشگاه‌های ایرانی محدود کرده‌اند. در مقابل، هدف این تحقیق، هرگونه تجربه و ادراک دانشجویان غیر ایرانی محصل در ایران از ایران بوده است.
- نزدیک‌ترین مقالات منتشرشده به بررسی حاضر، مقالاتی است که وضعیت دانشجویان خارجی محصل در ایران را از منظر خودشان بررسی کرده یا به تجارب دانشجویان خارجی شاغل به تحصیل در ایران پرداخته‌اند. در خصوص نسبت این آثار با مقاله حاضر

نیز باید بیان کرد که: موضوع بررسی در مقاله اول «وضعیت دانشجویان خارجی محصل در ایران» است اما موضوع مقاله حاضر «تجربه و ادراک دانشجویان خارجی در خصوص ایران» است. مقاله دوم نیز با این که از حیث موضوع نزدیک‌ترین کار به نوشتار حاضر است اما محدود به دانشجویان دکتری است در حالی که اثر حاضر به دانشجویان خارجی، فارغ از مقطع تحصیلی آنها مربوط است، افزون بر اینکه دانشگاه محصل تحصیل دانشجویان مورد مراجعه در این دو تحقیق متفاوت بوده است.

روش تحقیق

نوشتار حاضر در پی کشف و ارائه‌ی توصیفی طبقه‌بندی‌شده از تجربه و ادراک دانشجویان غیر ایرانی از زندگی در ایران بوده است و بدین منظور، از روش کیفی بهره برده است که اقتضای تحقیقاتی از این دست هستند؛ زیرا «اطلاعات موجود درباره موضوع» مورد بررسی محدود است و مهم‌تر از آن اینکه، «موضوع» مورد بررسی نوظهور است و از حضور دانشجویان غیر ایرانی-به جز اهالی کشور دوست و برادر، افغانستان- در ایران چند سالی بیشتر نمی‌گذرد. افزون بر این، هدف تحقیق نیز آزمون نظریات ارتباطات و ارتباطات میان فرهنگی و امثال آن و بررسی صحت و سقم آنها در جامعه‌ی ایران نیست و محقق بر این باور است که زمانی نوبت به تحقیقاتی با رویکرد قیاسی و رد و تائید نظریه‌های موجود یا جرح و تعدیل آنها فرامی‌رسد که میزانی از توصیفات- کمی و کیفی- از موضوع، فراهم شده باشد. در نتیجه استفاده از روش‌ها و تکنیک‌های کیفی و اکتشافی مرجح است؛ روش‌ها و تکنیک‌هایی که می‌توانند امکان یافتن پاسخ به چنین سؤالاتی را فراهم کند و هدف را محقق سازد. همان‌طور که داور ژو نوشته است:

«پیش از اینکه در میان دو گروه از پدیده‌ها، حتی به‌طور فرضی، به فکر برقرار کردن رابطه برآییم، باید بیشتر جنبه‌های پدیده‌های مورد بحث به طور دقیق و به تفصیل توصیف بشوند... سرزنشی که به بسیاری از مطالعه‌های علوم اجتماعی می‌شود، به علت اینکه این بررسی‌ها در مرحله توصیف باقی مانده‌اند و در جستجوی رسیدن به توضیح و تبیین نیستند، اغلب ناموجه است. این کارها توصیفی هستند، زیرا که چیز دیگری نمی‌توانند باشند. مواد لازم هنوز بسیار کمتر از آنند که بتوانیم به وسوسه پرداختن به توضیح و تبیین

درست و حسابی، تسلیم شویم... باید به خوبی فهمید که این کارهای توصیفی دارای اهمیت زیادی هستند، زیرا وجود اینهاست که ممکن می‌سازد بعدها به مرحله بالاتر یعنی به مرحله طبقه‌بندی و پس از آن به مرحله توضیح و تبیین گام نهاده شود. در بسیاری از موردها، این‌گونه تحقیق‌ها می‌توانند علوم اجتماعی را بسیار به پیش ببرند. (دورژه، ۱۳۷۵: ۲۶۸)

ریمون بودن نیز در باب اهمیت توصیف می‌نویسد:

مطالعات توصیفی،... می‌توانند به روشن کردن «وقایعی» کمک کنند که شناخت آنها برای تبیین برخی پدیده‌ها لازم و حتی تعیین‌کننده هستند. (بودن، ۱۳۷۰، ص. ۲۲۶) تاریخ جامعه‌شناسی گواهی می‌دهد، که بررسی‌های توصیفی، حتی اگر در مقاصد عملی مشخص اجرا شده باشند، می‌توانند به جامعه‌شناس برای تبیین برخی از پدیده‌ها، اسناد بسیار باارزشی عرضه کنند. به همین دلیل است که پیشرفت جامعه‌شناسی عموماً با انباشت بررسی‌ها، مقارن است. (همان، ۲۳۲)

تحقیق حاضر در بررسی تجربیات، ادراکات و دریافت‌های دانشجویان غیر ایرانی مورد مصاحبه، دارای رویکردی کیفی بوده و از روش مردم‌نگاری استفاده کرده و به این منظور از مصاحبه‌های باز نیمه‌ساخت یافته بهره گرفته است. به منظور تحلیل داده‌ها نیز کدگذاری‌های ثانویه و تو در تو (Saldaña, 2013) مورد استفاده قرار گرفت. البته به دلیل اینکه فنون کدگذاری روش «رویش نظریه»^۱ از دستورالعمل بسیار منظم و شفافیت زیادی برخوردار است و به منظور دسته‌بندی گزارشات توصیفی اکتشاف شده، راهنمایی‌های قابل اعتنایی فراهم می‌کند، در گردآوری و تحلیل از برخی راهنمایی‌های این روش به تناسب و به نحوی نسبتاً آزاد استفاده شده است. در این روش «جمع‌آوری اطلاعات و آنالیز آن‌ها در یک تعامل بسیار نزدیک با یکدیگر می‌باشند» (علی احمدی و نهایی، ۱۳۸۷: ۳۰۷) تا جایی که «مهم‌ترین عامل در این روش نزدیکی همیشگی با داده‌هاست» (همان، ۳۰۸؛ پیگان و هن‌وود، ۲۰۰۴). البته هدف نهایی این روش - همانند هدف نهایی علوم به‌طور کلی - به دست دادن تبیین از طریق ارائه نظریه است که مطمئن نظر این تحقیق نبوده است؛ بنابراین صرفاً از آن‌گام‌هایی از روش رویش نظریه استفاده شد که پاسخگوی هدف این پژوهش بوده‌اند.

موردهای تحقیق. در تحقیقات تجربی، محقق برای گردآوری داده‌ها باید این موضوع را روشن کند که داده‌ها از کدام واقعیت به دست می‌آیند. در تحقیقات کیفی و حتی در تحقیقات کمی - زمانی که مصاحبه‌های اکتشافی اولیه در حال انجام شدن است- موضوع بررسی و مشاهده باید آن‌طور فراهم شود که همه واقعیت‌های محتمل را شامل گردد والا با تورش روبه‌رو خواهد بود (باربور، ۲۰۰۱). برای دستیابی به چنین منظوری اولین مورد معین شد و داده‌های مربوط به او جمع‌آوری گردید. نفر اول اهل شرق آسیا (ژاپن) بود؛ در نتیجه مورد دوم آن‌طور معین شد که تا حد ممکن با مورد اول در موضوع بررسی تفاوت داشته باشد و در نتیجه با دانشجویی اهل اروپا (انگلستان) مصاحبه شد تا به شمول داده‌ها کمک کند. نفرات بعدی اهالی ایتالیا، عراق، لبنان و سوریه بودند. در پژوهش حاضر - که در تابستان ۱۳۹۵ انجام شده است- مجموعاً ۲۹ نفر مورد مشاهده و مصاحبه قرار گرفتند.^۱

جدول ۲- برخی مشخصات موردها

مجموع	لبنان		سوریه		عراق		انگلستان		ایتالیا		ژاپن	
	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد
۲۹	۷		۱		۱۳		۱		۶		۱	
	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد
	۱۲	۱۷	۳	۴	۱	۰	۴	۹	۱	۰	۳	۳

برای دستیابی به دانشجویان خارجی، به مرکز «آموزش زبان فارسی به غیر فارسی‌زبانان دانشگاه فردوسی مشهد» مراجعه شد و بعد از کسب مجوزها و اطلاعات لازم، معلوم شد که این مرکز، راهروی ورود تمامی دانشجویانی خارجی-به جز دانشجویان فارسی‌زبان اهل افغانستان و تاجیکستان- است که به دانشگاه می‌آیند. همچنین مشخص شد که برخی از مصاحبه‌شوندگان برای تحصیل در رشته‌های مختلف به ایران آمده‌اند و برخی صرفاً برای آموزش زبان فارسی. از آنجایی که لازمه‌ی تحصیل در ایران، تسلط به زبان فارسی است و دانشگاه فردوسی به همراه دو دانشگاه دیگر، تنها دانشگاه‌های ارائه‌کننده‌ی دوره‌های مورد

۱. به عنوان قاعده کلی، رایلی (۱۹۹۶) بیان می‌کند که اکثر تحقیقات مبتنی بر گراند تئوری، با انجام دادن ۸ الی ۲۴ مصاحبه به حد اشباع می‌رسند (گالدینگ، ۱۹۹۹: ۱۵).

تأیید وزارتخانه در دانشگاه‌ها برای این موضوع بود، دانشجویان بسیاری به یکی از دو قصد مذکور به این مرکز می‌آمدند و بعد از گذراندن دوره‌ی آموزشی، بسته به هدف، تعیین مسیر می‌شوند: کسانی که برای گذراندن واحدهای مربوط به فارسی‌آموزی در رشته‌هایی همچون شرق‌شناسی یا ایران‌شناسی آمده‌اند با پایان یافتن دوره‌ی فشرده یا عادی کوتاه‌مدت خود به کشور محل تحصیل اصلی خود بازمی‌گردند. دانشجویانی که قصد ادامه‌ی تحصیل در رشته‌های مختلف در ایران را دارند نیز بعد از موفقیت در آزمون جامع زبان فارسی از سوی وزارتخانه و با در نظر گرفتن خواست دانشجوی و دانشگاه، تعیین محل می‌شوند و در دانشگاه فردوسی می‌مانند یا به دانشگاه‌های دیگر منتقل می‌شوند. از آنجایی که از دانشجویان خارجی، تنها فارسی‌زبان‌ها در این مرکز وارد نمی‌شوند و اکثر فارسی‌زبان‌ها نیز اهل افغانستان هستند و اکثر دانشجویان افغانستانی نیز سال‌ها در ایران زندگی کرده‌اند و از حیث موضوع تحقیق حاضر، نمی‌توانند کمک چندانی انجام دهند؛ در نتیجه، استفاده از ظرفیت مرکز مذکور، معقول و مرجح بوده است.

تکنیک و ابزار جمع‌آوری داده‌ها. تکنیک جمع‌آوری داده‌ها در این تحقیق مصاحبه عمیق و مکرر و در مواردی مشاهده بوده است (مقایسه شود با هن، ۲۰۰۹). در آغاز مصاحبه‌نامه‌ای با چند سؤال محوری طراحی شد. پس از هر مصاحبه یا بعد از هر چند مصاحبه، در صورت نیاز، اصلاحاتی در سؤالات، ترتیب آنها، نحوه طرح آنها و... صورت گرفت و نسخه تغییر یافته در مصاحبه‌های آتی مورد استفاده قرار گرفت. در حین و پس از مصاحبه و مشاهده، مصاحبه‌ها و مشاهدات نوشته و به متن تبدیل شدند^۱ (مقایسه شود با علی احمدی و نهایی ۱۳۸۷: ۳۰۹) و مورد تحلیل قرار گرفتند.

تحلیل داده‌ها. در روش‌های کیفی «جمع‌آوری اطلاعات و آنالیز آن‌ها در یک تعامل بسیار نزدیک با یکدیگر می‌باشند» (همان ۳۰۷) در نتیجه تحلیل داده‌ها از ابتدا و با کدگذاری متن مصاحبه‌ها آغاز شد. در اولین قدم داده‌ها مورد واکاوی قرار گرفت و داده‌های متفاوت -

۱. «اگرچه پژوهشگر ممکن است در ابتدا از یک تکنیک برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده کند ولی از طریق نمونه‌گیری نظری که در آن نوع داده برای یک مقوله و نه نوع خاص یک تکنیک برای جمع‌آوری داده‌ها ضرورتاً مناسب باشد، هیچ‌گونه محدودیتی برای استفاده از تکنیک جمع‌آوری داده‌ها، شیوه استفاده از آنها یا انواع داده‌های جمع‌آوری شده وجود ندارد» (علی احمدی و نهایی، ۱۳۸۷: ۳۰۹).

که در نگاه نخست ممکن بود تمایز آشکاری باهم نداشته باشند- از هم متمایز شده و داده-های مشابه گرد هم آمده دسته‌بندی شدند (مقایسه شود با کاوه، ۲۰۱۰؛ فرانکلین، ۲۰۱۰؛ باجیاس، ۲۰۰۹؛ لیبرت، ۲۰۱۰؛ نایت و همکاران، ۲۰۰۳). به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها، از روش‌های معمول کدگذاری در روش‌های کیفی یعنی کدگذاری‌های مرحله‌ای، ثانویه و تودرتو (سالدنا، ۲۰۱۳) استفاده شده است. رویه مبنا، تکنیک کدگذاری روش «رویش نظریه»^۱ بوده است؛ البته صرفاً در حدی که نوعی طبقه‌بندی توصیفی-به اقتضای نیاز و هدف تحقیق حاضر حاصل شود: کدگذاری باز، محوری و گزینشی. در گام آخر مضمون نهایی به دست آمد: مضمونی که در کدگذاری گزینشی، به‌عنوان مقوله هسته مشخص شد و آن را باید به‌منزله پدیده‌ای مرکزی در نظر گرفت که سایر یافته‌های تحقیق به‌نوعی در ارتباط با آن معنا دارند، مضمونی که اجمالی‌ترین شکل بیان پدیده و مشکل مورد بررسی تحقیق حاضر است.

یافته‌های تحقیق

سؤال اصلی نوشتار حاضر این است که: «تجربه و ادراک دانشجویان خارجی محصل در ایران چیست؟» به تعبیر دیگر «دانشجویان خارجی محصل در ایران و به‌طور خاص دانشجویان غیر ایرانی دانشگاه فردوسی مشهد که در سال ۱۳۹۵ مشغول به تحصیل در این دانشگاه بودند، چه تجربه و ادراکی از زندگی در ایران کسب کرده و داشتند؟»

بعد از استخراج پیام‌های موجود در مصاحبه‌ها و تخصیص مفاهیم اولیه به آنها، مقایسه‌ای میان مفاهیم اولیه انجام شد تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها تشخیص داده شود و امکان کدگذاری محوری و تشخیص مقولات عمده میسر شود. بدین ترتیب، حدود ۲۰۰ مفهوم اولیه تشخیص داده شد و بعد از پالایش این مفاهیم، حدود ۱۵۰ مفهوم باقی ماند که در ۷ مقوله‌ی عمده، دسته‌بندی شد و در جدول شماره‌ی ۲ نمایش داده شده است.

مقولات عمده و پیام‌های مستخرج از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، از جهات و حیثیت‌های مختلف قابل دسته‌بندی‌اند. در اینجا با الهام از «واقعیت اجتماعی تام»^۲ ژرژ گورویچ^۱ (۱۳۵۹)

1. Grounded theory
2. Total social fact

و به تبع او ریتزر (۱۳۸۵)، برای دسته‌بندی، به این مهم توجه شد که کدام یک از مشاهدات و فهم‌های گزارش شده، عینی‌ترند و کدام ذهنی‌تر و با این رویکرد، اکولوژی و مورفولوژی، پوشش و ظاهر، تعامل، هنجارهای اجتماعی، اخلاقیات و ارزش‌های اجتماعی، مقولات عمده‌ای تعیین شدند که اغلب مفاهیم مستخرج را در بر گرفتند و با ایجاد مقوله‌ی «کمبودها»، پنج مفهوم باقی‌مانده نیز تعیین محل شدند.

جدول ۳- کدگذاری محوری

مقولات عمده		مؤلفه‌های مقوله عمده (مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها)	
اکولوژی و مورفولوژی	پوشش و ظاهر	محیط	خوب بودن هوا و زیادی درختان، گرم بودن هوا در ایران، وجود مکان‌های زیبا در ایران، تمیز بودن خیابان‌های ایران، تمیز بودن ساختمان‌های ایران، بدمزه بودن آب لوله‌کشی ایران، تمیز بودن آب ایران، بزرگ بودن بیش‌ازاندازه شهر مشهد و تهران، زیاد بودن پارک در ایران، کم بودن مکان تفریحی، زیباتر بودن مساجد ایران از هند، دور بودن از ژاپن، بزرگ بودن حرم، خوب بودن آب و برق و گاز و صنعت ایران، آلودگی زیاد در تهران، جدید بودن متروی تهران، سفید یا سیاه بودن خودروها
		مدل مو	بُند بودن موی زنان، همانندی مدل موی ایران و ایتالیا
		ویژگی‌های البسه	هماهنگ و شیک نبودن لباس ایرانی‌ها، کم بودن تنوع در لباس ایرانی‌ها، تمیز بودن لباس مردم در مسجد، ممنوع بودن شلوارک برای مردان، نپوشیدن تی‌شرت توسط مردان حتی در گرما، شبیه بودن لباس ایرانی‌ها و عراقی‌ها، همانندی لباس ایرانی‌ها به اروپایی‌ها، امکان بیرون آمدن با لباس‌خواب در لبنان برخلاف ایران، تعجب از پوشیدن پوتین، سیاه بودن رنگ لباس‌های زنانه، سنگین بودن لباس‌ها، گرم بودن و سنگین بودن لباس زنان، تفاوت لباس پسران ایرانی با ژاپن و هندی، عیب بودن پوشیدن دمپایی در ایران
حجاب	جدید بودن حجاب، تعجب از پوشیدن چادر و مانتو، کم بودن حجاب، بی‌حجابی زیاد دختران، زیاد بودن بی‌حجاب در ایران، فاجعه بودن حجاب در ایران، وجود نداشتن حجاب در ایران، فقدان دامن کوتاه در ایران، بیشتر بودن حجاب در دانشگاه، کم بودن حجاب در حرم، اجباری بودن حجاب در ایران		

مؤلفه‌های مقوله عمده (مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها)		مقولات عمده	
علاقه به آرایش در ایران، آرایش زیاد در ایران، صرف همه پول برای آرایش، آرایش کردن همه زنان در ایران، کم بودن آرایش در ایران، زیاد بودن عمل بینی در ایران، عیب بودن نخ انداختن ریش در ایران برخلاف عراق		آرایش و پیرایش	
مهربان بودن دوستان ایرانی، کمک کردن ایرانی‌ها، دعوت غریبه‌ها به خانه، خوب بودن تعامل ایرانی‌ها با عراقی‌ها، بد دانستن عراقی‌ها توسط ایرانی‌ها و یکی دانستن لبنانی با عراقی، مسخره شدن توسط کودکان دشمن دانستن عرب‌ها تنفر از عراقی‌ها، دشمن دانستن عراقی‌ها	تعامل مردم با غیرایرانی‌ها	تعامل با دیگران	تعامل
ممنوعیت رابطه دختر و پسر در ایران، ممنوعیت گفتن «خوشبختم» به دخترها در ایران، جدی بودن زنان فروشنده، زیاد صحبت کردن ایرانی‌ها و عدم انجام شدن کارها، با ادب و احترام صحبت کردن مردم ایران، کم‌تر بودن پارتی‌بازی در ایران	تعامل مردم با مردم		
امن بودن ایران، وابسته بودن ایرانیان به دولت، حقوق گرفتن ایرانی‌ها از دولت، اجبار حکومت به حجاب در ایران، ممنوع بودن گردش رفتن دخترها و پسرها به خاطر دین و حکومت، اجبار در ایران و آزادی در عراق، محدودیت زمانی برای بازگشتن به خوابگاه، دشوار و زیاد بودن کارهای اداری	تعامل مردم و حکومت		
دوستدار طبیعت بودن، احترام گذاشتن ایرانی‌ها به طبیعت، ممنوع بودن نشستن روی سبزه‌ها در ایران، متفاوت بودن رفتار مردم ایران با ایتالیا درباره طبیعت، کم بودن اسراف آب در ایران		تعامل با طبیعت	
احترام زیاد مردم به امام رضا (ع)، رفت‌وآمد زیاد مردم به حرم، بیشتر بودن عبادت و عزاداری در ایران نسبت به عراق، پر شدن مسجدها، متفاوت بودن مراسم محرم، تفاوت اذان سنی و شیعه	مناسک دینی	تعامل با ماوراء طبیعت	
کمتر بودن دین و عرفان در ایتالیا نسبت به ایران			
کم بودن فرهنگ دینی			

جدول شماره ۱ کدگذاری محوری (ادامه)

مقولات عمده		مؤلفه‌های مقوله عمده (مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها)
هنجارهای اجتماعی	منهیات اجتماعی	ممنوعیت دست دادن به نامحرم در ایران، سیگار نکشیدن دخترها در ایران، بد بودن فین کردن در ایران
	هنجارهای ازدواج	بالا بودن سن ازدواج در ایران، زود به فکر ازدواج افتادن دختران ایرانی
	هنجارهای کنش در فضای عمومی	جدایی دخترها و پسرها به لحاظ مکانی، جدا بودن مردان و زنان در عرصه، شعر خواندن مردم در سی‌وسه‌پل
	هنجارهای مبادله اقتصادی	ارزان بودن قیمت‌ها با وجود کمی پول، پول اضافی گرفتن رانندگان تاکسی، زیاد بودن پول برق، گران‌فروشی به غیر ایرانی‌ها، گرانی کرایه تاکسی، گرانی ویزا، گران‌فروشی آمبیوه، اخذ هزینه برای روستای ایبانه
	هنجارهای خوراک	خوب بودن غذاهای خانگی، سفت بودن نان ایران، خشک بودن نان ایران، غذا خوردن مردم در مکان‌های عمومی، کم بودن سبزی در غذای ایرانی، تند بودن غذای ایران، عدم شراب‌خواری برخلاف ایتالیا، تعجب ایرانی‌ها از گیاه‌خواری، خوشمزه‌تر بودن نان هند و پاکستان از ایران، تفاوت غذای ایرانی با عراقی
	هنجارهای تفریح	علاقه به پیک‌نیک، زیاد بودن پارک در ایران، کم بودن مکان تفریحی، تفریح در مکان‌های تاریخی
	الگوی مصرف	کم بودن تبذیر در ایران، بیشتر بودن بازیافت در ایتالیا نسبت به ایران
	هنجارهای رانندگی	سرعت زیاد رانندگان، خطرناک و بد بودن رانندگی، زیاد بودن ماشین و صدای ضبط
	هنر	زیبا بودن خوشنویسی ایران
	نظم ایرانی	منظم و تمیز بودن ایران و ایرانی‌ها، عدم رعایت نوبت، عدم رعایت نوبت در فروشگاه‌ها، نظم بیشتر ایران نسبت به لبنان، به‌موقع آمدن معلم، تأخیر زیاد هواپیما در ایران
اخلاقیات	مهربانی	مهربان بودن مردهای ایرانی، مهربان بودن زن‌های ایرانی
	نظافت	تمیز بودن مردم ایران، منظم و تمیز بودن ایران و ایرانی‌ها
	سایر	آرام بودن مردم ایران، ورزش کردن همه ایرانیان، درس خوان بودن نیمی از ایرانیان

مقولات عمده	مؤلفه‌های مقوله عمده (مفاهیم مستخرج از مصاحبه‌ها)
	سخت‌و‌تمندتر بودن عراقی‌ها نسبت به ایرانی‌ها
ارزش‌های اجتماعی	دوست داشتن آمریکا، تمایل ایرانیان (جوانان) به غرب
	تعصب به زبان فارسی، فراموش کردن چیزهای سنتی در ایران، سنتی‌تر بودن روستاها نسبت به شهرها
کمبودها	کم بودن چراغ‌راهنما در ایران، کم بودن کارمند، دشوار بودن انتقال پول در ایران، کم بودن هواپیما، عدم کارایی کارت ویزا

دورکیم در قواعد روش جامعه‌شناسی، واقعیت اجتماعی را به دو دسته‌ی وقایع مورفولوژیک و وقایع فیزیولوژیک تقسیم کرد و وقایع فیزیولوژیک را به دو دسته‌ی سازمان اجتماعی و جریان اجتماعی تقسیم نمود. وقایع اجتماعی، شیوه‌های عمل، اندیشیدن و احساس کردن است که قائم به اجتماع افراد است و در جامعه‌شناسی امروزی با مفاهیم هنجار، نقش، نهاد و ساخت بیان می‌شود. (صدیق اورعی، ۱۳۸۷) «وقایعی... که شیوه‌های عمل یعنی عمل و وظیفه جامعه است [وقایع] فیزیولوژیکی» است و «شیوه‌های هستی جمعی یعنی وقایعی... که... مربوط به شکل و هیأت جامعه‌اند مورفولوژیک» است. (دورکیم، ۱۳۸۵) به عبارت دیگر واقعه‌های اجتماعی به صورت تجسم‌یافته (هستی اجتماعی - مورفولوژیک) و به صورت تجسم‌نیافته (فیزیولوژی اجتماعی) وجود دارند و واقعه‌های اجتماعی تجسم‌نیافته به دو صورت ثابت‌شده (سازمان اجتماعی) و تثبیت‌نشده و گذرا (جریان اجتماعی) وجود دارند. (صدیق اورعی، ۱۳۸۷)

اولین چیزی که در ورود به یک جامعه و محیط اجتماعی به چشم می‌آید، وقایع اجتماعی تجسم‌یافته‌اند؛ یا اکولوژی - که غیر اجتماعی است - و مورفولوژی اجتماعی است و شامل خیابان‌ها و جاده‌ها، ساختمان‌ها، جمعیت و... می‌شود. گروویچ در تقسیم‌بندی واقعیت

اجتماعی تام، بیرونی ترین و ساده ترین لایه‌ی آن را لایه‌ی مورفولوژیک و اکولوژیک معرفی می‌کند. (گورویچ، ۱۳۵۹) مورفولوژی، ظواهر و پوشش انسان‌ها را نیز در برمی‌گیرد.^۱

در اینجا هم مشاهده می‌شود که بخش زیادی از گزارشات، از این سنخند: داده‌هایی که به محیط مربوطند و یا به پوشش و ظاهر ارتباط دارند مثل مدل مو، ویژگی‌های البسه و...

تعامل اجتماعی، واقعیتی است که هم دارای وجه عینی و ملموس است و هم وجه ذهنی دارد. تعامل اجتماعی از جنس رفتار یعنی حرکت و امری مشاهده‌شدنی است. اما در مقایسه با رفتار به معنای عام آن، تعامل اجتماعی، چون عمل (کنش)، است، واجد بار ذهنی، عاطفی و ارزشی است و این وجوه درونی، قابل مشاهده نیستند (برای بحث بیشتر بنگرید به بحث‌های ذیل مفهوم کنش از وبر، مید و مکتب تفهیمی) و تنها «بروز» آنها در گفتار، نوشتار و آثار هنری و امثال آنهاست که به این وجه، عینیت می‌بخشد و آن را محسوس می‌سازد. (برای مطالعه بیشتر، بنگرید به بحث‌های مربوط به مکتب تاریخی آلمان و نئوکانتی‌ها در خصوص موضوع علوم انسانی و فرهنگی)

تعامل اجتماعی از آنجایی که نوعی رفتار است پس مشاهده‌شدنی است ولو آنکه مشاهده‌گر، به درک کامل آن نائل نشود اما به‌اندازه‌ای که کنشگر، درونیات کنش را بروز دهد و به‌اندازه‌ای که ناظر با امر مشاهده‌شدنی مواجه باشد، ادراک ممکن است.

پاسخگویان، در بخشی از گزارش‌های خود به تعاملات اشخاص با دیگران، تعامل با طبیعت و تعامل با ماوراء طبیعت توجه کرده‌اند و تعامل با دیگران را در سه بُعد تعامل مردم با غیرایرانی‌ها، تعامل مردم با مردم و تعامل مردم و حکومت گزارش کرده‌اند. از آنجایی که مناسک دینی، مشاهده‌شدنی‌ترین امور دینی است - همان‌طور که در جدول مشاهده می‌شود - در تعامل با ماوراء طبیعت، بیشترین التفات به این امر بوده است.

در حرکت از امور و واقعیت‌های ملموس و محسوس به امور و پدیده‌های کمتر ملموس و کمتر محسوس، پله بعدی هنجارهاست. هنجار، یکی از عناصر چهارگانه فرهنگ است اما در میان عناصر فرهنگی، جزء واقعیت‌های انضمامی‌تر قرار می‌گیرد. زیرا در باب هنجار و

۱. البته اموری مانند رنگ پوست می‌توانند طبیعی و مثلاً به دلیل نژاد باشد و ممکن است فرهنگی و مثلاً به دلیل رنگ نمودن آن، باشد.

طریقه‌ی کشف آن می‌دانیم که: «از منظر یک محقق جامعه‌شناس که وارد اجتماعی ناآشنا شده است و می‌خواهد فرهنگ و زندگی اجتماعی آنان را مطالعه کند: هنجار عبارتست از: هم‌شکلی‌های مشاهده شده در عمل‌ها.» (صدیق اورعی، فرزانه، و غیره ۱۳۹۸) یعنی هنجار از مقایسه‌ی «نحوه و چگونگی» انجام شدن عمل‌ها و تعامل‌ها کشف می‌شود و با دقت نسبتاً مستمر قابل کشف است و از این حیث از سایر ابعاد فرهنگ، حداقل از ارزش‌ها و باورها، انضمامی‌تر است. در نتیجه وقتی شخص بیگانه با یک گروه، اجتماع یا جامعه، مواجه می‌شود؛ هنجارها را زودتر درمی‌یابد زیرا او ابتدا محسوسات و مشاهده‌شدنی‌ها را ادراک می‌کند که یا جزء اکولوژی و مورفولوژی‌اند، و یا عمل و تعاملند. سپس در اولین استنباط، شیوه‌های این عمل‌ها و تعاملات-یعنی هنجارها- را درک می‌کند. در گام بعد و با مقایسه و دقت بیشتر است که ممکن است به درک ارزش‌ها و باورهای آنان نائل شود.

آن دسته از مشاهدات و تجربیات دانشجویان غیر ایرانی که گزارشگر هنجارهای اجتماعی و قواعد عمل است در چند دسته از جمله منبهای اجتماعی، هنجارهای کنش در فضای عمومی، هنجارهای ازدواج، مبادله اقتصادی، خوراک، تفریح و هنجارهای رانندگی می‌شود، موضوعی که جزئیات بیشتری از آن در جدول ارائه‌شده به نمایش در آمده است.

در نهایت، آن دسته از گزارش‌های دانشجویان غیر ایرانی که به اخلاقیات و ارزش‌های اجتماعی مربوط بود در طبقه بعدی قرار گرفتند.

البته پنج مورد از مفاهیم نیز با معیار بالا هماهنگ نبودند و در دسته‌ای جداگانه و تحت عنوان کمبودها جای گرفتند.

هدف مرحله کدگذاری گزینشی، یافتن مفهوم مرکزی و پس‌از آن ایجاد شبکه‌ای از مقولات عمده است که نظم نظری قابل قبولی بر آن حاکم باشد. در این راستا مفهومی که به نظر می‌رسد نیل به چنین هدفی را برای ما ممکن می‌کند مفهوم «مشاهده‌شدنی‌ها و استنباط‌های ناشی از مشاهدات» است. دانشجویان خارجی همانند هر شخص بیگانه‌ای در مواجهه با جامعه‌ای متمایز از جامعه‌ی خود، با اموری مواجه می‌شود که برایشان تازگی دارد و در نتیجه از «نگرش طبیعی^۱» نسبت به آنها برخوردار نیست. «نگرش طبیعی، نوعی

1. The natural attitude

آگاهی روزمره است که با عقیده حاکم در سیستم معانی موجود در جهان، توصیف و مشخص می‌شود. در آگاهی روزمره هر شک و تردیدی نسبت به ماهیت واقعیت به تعویق می‌افتد» (ایمان، ۱۳۸۸) به عبارت دیگر، «نگرش طبیعی، نگرش‌های بومی و سطحی زندگی روزمره است که در آن جهان‌های اجتماعی و طبیعی، واقعی قلمداد می‌شوند» (محمدپور، ۱۳۸۹) اهالی هر فرهنگی یعنی خودی‌ها یا درون‌گروه، نسبت به واقعیت‌های اجتماعی، همانند واقعیت‌های «طبیعی» می‌نگرند و گمان می‌کنند که این واقعیت‌ها، همیشه همین‌گونه بوده‌اند و خواهند بود و اصولاً توجهی ندارند که ممکن است بتواند طور دیگری هم باشد. مثلاً در اغلب جوامع سنتی، کسی در حق حاکم برای حکومت و برخورداری او و خانواده‌اش از رفاه حداکثری، تردیدی نداشت و تمایز رعیت با دربار، موضوعی کاملاً پذیرفته‌شده بود به طوری که اساساً کسی به فکر شکل دیگری برای حکومت یا چانه زدن در باب آن نبود و همانند پدیده‌های طبیعی، واقعی و از پیش‌ساخته- و نه برساخته^۱- با آن برخورد می‌شد و عادت به آن، سبب غفلت از آن و عدم توجه به آن بود؛ در نتیجه تغییر آن‌هم، مورد نظر قرار نمی‌گرفت و اگر تغییری روی می‌داد، تغییر مصداق حاکم بود و نه مدل حکومت، و تصور جامعه‌ی بدون شاه، به اذهان خطور نمی‌کرد. نگرش طبیعی مانعی برای مشاهده، آگاهی و توجه به واقعیات اجتماعی است و برای اهل یک جامعه و فرهنگ، راه‌حل شناخت، فاصله‌گیری و در پرانتز‌گذاری است. در پرانتز گذاشتن را تقلیل‌پدیدار شناختی یا اپوخه هم نامیده‌اند. در پرانتز گذاشتن یعنی به کناری نهادن تمام مفروضات معمولی و «طبیعی» خود درباره پدیده. به بیان عملی‌تر، معنی آن این است که ما باید سوگیری‌ها، قضاوت‌ها، نظریه‌ها، فلسفه‌ها، دین‌ها و حتی فهم عامیانه خود را به کناری بگذاریم و پدیده را آن‌گونه که هست قبول کنیم. (بوئری، ۲۰۰۶ به نقل از یوسفی و دیگران، ۱۳۸۶) یکی از مزایای سفر، مواجهه با الگوهای متمایز و شیوه‌های متفاوت زندگی یعنی شیوه‌های متمایز فکر، هیجان و عمل است که سبب مقایسه‌ی آن شیوه‌ها و معانی و انگیزه‌ها با جامعه و فرهنگ خودی می‌شود و تلنگر و تنبیهی برای رهایی از غفلت و توجه به جامعه و فرهنگ خودی می‌گردد. خارجی‌ها به دلیل همین ناآگاهی و غریبگی و ناآشنایی با فرهنگ یک جامعه، همه‌چیز را -به میزانی که با فرهنگ

1. constructed

خودشان متمایز باشد- متفاوت می‌بینند و درخور توجه. اما در این میان و بخصوص در مواجهه‌های کوتاه‌مدت‌تر، هرچه امری، بیشتر به مشاهده دربیاید یعنی هرچه انضمامی‌تر باشد، زودتر دیده می‌شود و دقت نسبتاً مستمر سبب افزایش درک و فهم و لایه‌های پنهان‌تر فرهنگ می‌گردد: ابتدا هنجارها را و در گام بعد و با مقایسه و دقت بیشتر ارزش‌ها و باورهای آنان. البته باورها و ارزش‌ها اگر به زبان بیابند، چون به واسطه‌ی نماد عینیت و انضمام بیشتری می‌یابند و در نتیجه زودیاب‌تر می‌شوند. از میان مقولات عمده، مقولات اکولوژی و مورفولوژی و تعامل و کمبودها (ی گزارش شده در این مصاحبه‌ها) کاملاً انضمامی‌اند و در زمره‌ی مشاهده‌شدنی‌ها قرار می‌گیرند و سایر مقولات، به درجاتی، ناشی از **استنباط‌های منبعث از مشاهدات** هستند.

جمع‌بندی

نوشتار حاضر به دنبال پاسخ به این سؤال محوری بود که: «دانشجویان خارجی محصل در ایران، چه تجربه و ادراک از زندگی در ایران کسب کرده و دارند؟» همان‌طور که قبلاً گفته شد برای این کار با دانشجویان خارجی دانشگاه فردوسی مصاحبه شد و بعد از استخراج پیام‌های موجود در مصاحبه‌ها و تخصیص مفاهیم اولیه به آنها، مقایسه‌ای میان مفاهیم اولیه انجام شد تا شباهت‌ها و تفاوت‌ها تشخیص داده شود و امکان کدگذاری محوری و تشخیص مقولات عمده میسر شود. بدین ترتیب، حدود ۲۰۰ مفهوم اولیه تشخیص داده شد و بعد از پالایش این مفاهیم، حدود ۱۵۰ مفهوم باقی ماند که در ۷ مقوله‌ی عمده، دسته‌بندی شد. آنچه حاصل شد این بود که دانشجویان **مشاهداتی** داشتند و **استنباط‌هایی** انجام دادند و هرچه موضوعی بیشتر مشاهده‌شدنی بود یا استنباطش ساده‌تر و در دسترس‌تر بود بیشتر گزارش شد.

به عنوان یک توضیح تکمیلی لازم است بیان شود که داده‌های این نوشتار-که گزارشی است مستخرج از پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان- در برخی موارد مشتمل بر داوری‌های متضادند. یک یافته‌ی اساسی که از توجه به این داده‌ها قابل فهم است، این است که «منشأ مقایسه»، اهمیت بسیاری در توجه به یک موضوع و ارزیابی مثبت یا منفی آن دارد. گفته‌اند

هرکسی از «ظن خود» شد یار من... و کافر همه را به کیش خود پندارد... مثلاً واکنش دانشجویان شرقی آسیا و اروپایی با اعراب به حجاب بسیار متفاوت است و البته قضاوت لبنانی‌ها و عراقی‌ها در باب نظم و تمیزی به فرهنگ مبدأ آنها و اوضاع اجتماعی آنها بستگی دارد. هضم پدیده‌ی حجاب برای غیرمسلمانان اروپا و آسیای شرقی، سخت است و تفهیم حال زنان با لباس‌های زیاد و در نتیجه سنگین آن‌هم در گرما آن‌هم با رنگ‌های تیره را برای آنان دشوار می‌سازد درحالی‌که برای یک مسلمان-ولو اروپایی همچنان که برای مسلمان عرب-شبهات دینی، سبب درک آسان می‌گردد اما الگوی پوشش همچنان ممکن است امری متمایز در نتیجه تعجب‌آفرین باشد: اینکه یک عراقی، ایرانی را «شیک و مرتب» بداند و یک لبنانی برعکس، متأثر از وضعیت اجتماعی و فرهنگی هر کدام از جوامع آنان است.

البته شخصیت متمایز و تجربیات متفاوت هر شخص-ولو آنکه در فرهنگ و خرده‌فرهنگ مشابه با دیگری باشد- نیز عامل مهمی در قضاوت است که نباید از آن غافل بود. مثلاً اینکه خوابگاهی که به دانشجوی خارجی اختصاص یافته در کدام منطقه‌ی شهر و با چه مقتضیاتی است عامل مهمی در ادراک و داوری اوست: قضاوت دانشجویی که در بلوار باهنر ساکن است و با پدیده‌های «بالاشهری» مشهد مواجه است، متمایز است از دانشجویی که در پردیس دانشگاه مستقر است و با چهره‌ای رسمی‌تر از جامعه روبروست.

همچنین در برخی موارد، داوری‌های متضاد، حاکی از تمایز در واقعیت‌هاست و نه تمایز در ذهنیت‌ها، در نتیجه صرفاً گزارش‌هایی است از آنچه مشاهده شده. مثلاً «بالا بودن سن ازدواج در ایران» و «زود به فکر ازدواج افتادن دختران ایرانی» دو قضاوت متضاد از یک واقعیت واحد نیستند که بر اساس دو معیار متمایز، ارزیابی شده باشند بلکه دو مشاهده‌ی متفاوتند؛ یکی گزارشگر این واقعیت است که دخترانی در ایران در سنین ۱۸-۱۹-۲۰ سالگی به فکر ازدواج می‌افتند و در مواردی موفق به ازدواج در همین سنین نیز می‌شوند و دیگری این واقعیت را گزارش می‌دهد که میانگین سن ازدواج در ایران بالاست و نافی گزارش قبل نیست. مثال دیگر، ازطش‌های استنباط شده از رابطه‌ی ایرانیان با سنت‌هایشان است: همان‌طور که تعصب به زبان فارسی دیده شده است، فراموش کردن چیزهای سنتی در ایران نیز واقعیت دارد و گزارش شده است.

در پایان لازم به ذکر است که این‌ها تقریباً خلاصه اکتشافاتی است که این نوشتار به آن رسیده است و پیشنهاد می‌شود پژوهشگران دیگر با دانشجویانی با سوابق تحصیل بیشتر در ایران، گفتگو کنند تا تجربیات، مشاهدات، ادراکات و استنباط‌های آنان را در قلمروهایی محدودتر و در نتیجه به نحوی عمیق‌تر اکتشاف و گزارش کنند.

تشکر و قدردانی

بر خود لازم می‌دانم از مسئولان وقت «مرکز آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان دانشگاه فردوسی مشهد» به جهت همکاری تام و تمام در گردآوری داده‌های این تحقیق و از جناب آقای دکتر غلامرضا صدیق اورعی به جهت فراهم کردن زمینه همراهی این مرکز و از جناب دکتر سید حسین شرفالدین - به عنوان استاد درس جامعه‌شناسی ارتباطات بین فرهنگی - تشکر کنم.

منابع

- اصغری، فیروزه. ۱۴۰۰. «مطالعه پدیدارشناسانه تجربه زیسته دانشجویان ایرانی به عنوان دانشجویان بین‌المللی». *مطالعات برنامه درسی آموزش عالی* ۳۶۵-۳۹۴.
- امام‌جمعه، زهرا. ۱۳۹۷. *آیا اهداف ایجاد شعب خودگردان دانشگاه‌ها در مناطق آزاد محقق شده است؟*. <https://b2n.ir/k58425>
- ایمان، محمدتقی. ۱۳۸۸. *مبانی پارادایمی روش‌های کمی و کیفی تحقیق در علوم انسانی*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- بروجردی، علاءالدین، مصاحبه توسط اسماعیل والی. ۱۴۰۰. رشد ۵۰۰ درصدی جذب دانشجویان خارجی در سال جاری / واحد آکسفورد در مقاطعی پاتوق افراد خاصی شده بود <https://b2n.ir/h62256>
- بهرامی، روح‌الله، و پروین رستمی. ۱۳۹۸. «بررسی جنبش و فعالیت‌های دانشجویان ایرانی در ایتالیا (۱۳۴۰ - ۱۳۵۷)». *تاریخ اسلام و ایران* ۲۷-۴۸.
- بودون، ریمون. ۱۳۷۰. *منطق اجتماعی*. با ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: سازمان انتشارات جاویدان.
- ۱۴۰۱. *تاریخچه پردیس بین‌المللی کیش دانشگاه تهران*. <https://b2n.ir/p29117>

۱۴۰۱. تاریخچه. <https://b2n.ir/b83051>
- حلاج دهقانی، عادل، کوروش فتحی واجارگاه، علی اکبر خسروی، و کامبیز پوشنه. ۱۳۹۸. "ارائه الگوی مطلوب جذب دانشجویان خارجی در دانشگاه آزاد اسلامی." *مطالعات برنامه درسی آموزش عالی* ۲۰-۳۹.
- خراسانی، ابصلت، رضا قنبری، و مریم پناهی. ۱۴۰۰. "ارزیابی کیفیت خدمات دانشگاه‌های ایرانی از دیدگاه دانشجویان بین‌المللی؛ مورد مطالعه دانشگاه شهید بهشتی." *پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی* ۶۱-۸۲.
- دورکیم، امیل. ۱۳۸۵. *قواعد روش جامعه‌شناسی*. با ترجمه علیمحمد کاردان. تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- دوورژه، موریس. ۱۳۷۵. *روش‌های علوم اجتماعی*. با ترجمه خسرو اسدی، تهران: موسسه‌ی انتشارات امیرکبیر.
- ذاکرحالهی، غلامرضا، و مائده صالحی نجف‌آبادی. ۱۳۹۱. "ارائه راهبردهایی برای جذب دانشجویان خارجی در ایران." *آموزش عالی ایران* ۶۵-۹۲.
- ریتزر، جورج. ۱۳۸۵. *نظریه‌ی جامعه‌شناسی در دوران معاصر*. با ترجمه محسن ثلاثی. تهران: انتشارات علمی.
- صدیق اورعی، غلامرضا. ۱۳۸۷. *تنظیم آگزیماتیک کتاب "قواعد روش جامعه‌شناسی" دورکیم*. مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد.
- ۱۳۷۴. *جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی جوانان*. مشهد: انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد.
- صدیق اورعی، غلامرضا، احمد فرزانه، مهدیه باقری، و سیده شیوا محمدی. ۱۳۹۸. *مبانی جامعه‌شناسی (مفاهیم و گزاره‌های پایه)*. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
- علی احمدی، علیرضا، و وحیدسعید نهایی. ۱۳۸۷. *منتخبی از کتاب توصیفی جامع از روش‌های تحقیق*. تهران: انتشارات تولید دانش.
- فراهانی، حجت‌الله، و حمیدرضا عریضی. ۱۳۸۴. *روش‌های پیشرفته پژوهش در علوم انسانی (رویکردی کاربردی)*. اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان.
- گورویچ، ژرژ. ۱۳۵۹. *بررسی مسائل جامعه‌شناسی امروز*. با ترجمه عبدالحسین نیک گهر. تهران: بهار.
- مجیدی، رضا. ۱۴۰۰. *تحصیل بیش از هزار دانشجوی خارجی در دانشگاه تبریز*

- محمدپور، احمد. ۱۳۸۹. روش در روش (درباره ساخت معرفت در علوم انسانی). تهران: جامعه شناسان.
- ۱۳۹۵. معرفی دانشگاه فنی و حرفه‌ای. مرداد. <https://goo.gl/TxomqF>
- منصوریان، یزدان. ۱۳۸۵. "گراندد تئوری چیست و چه کاربردی دارد؟". همایش چالش‌های علم اطلاعات. اصفهان: دانشگاه اصفهان.
- مولایی، حمیده. ۱۳۹۷. "عوامل مؤثر بر انطباق بین فرهنگی دانشجویان خارجی در ایران؛ مطالعه موردی دانشجویان خارجی دانشگاه تهران". تحقیقات فرهنگی ایران ۱۳۱-۱۵۹.
- نیک نام، زهرا. ۱۳۹۸. "تبادلات بینا فرهنگی در بین‌المللی شدن آموزش عالی؛ تجارب دانشجویان دکتری خارجی شاغل به تحصیل در ایران". فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران ۱۲۳-۱۵۲.
- یورونیوز. ۲۰۱۸. ایران، رکورددار رشد پذیرش دانشجویان خارجی در جهان. ۰۳. ۱۲. <https://b2n.ir/u48933>
- یمنی دوزی سرخابی، محمد، و میترا تیموری. ۱۳۹۴. "وضعیت زندگی تحصیلی دانشجویان خارجی دانشگاه‌های دولتی ایران در سال تحصیلی ۹۳-۱۳۹۲". آموزش عالی ایران ۷۱-۱۱۱.
- یوسفی، علی، محمدجواد فضائی، محمد مسعود سعیدی، احمدرضا اصغریور، و سعید شریعی. ۱۳۸۶. مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی مناسک دینی در ایران. مشهد: دفتر تبلیغات اسلامی خراسان رضوی.
- Asghari, F. (2022). A Phenomenological Study of the Lived Experience of Iranian Students as International Students. *Journal of higher education curriculum studies*, 12(24), 365-394. (In Persian)
- Imam Juma, Zahra. (2018). Have the goals of establishing self-governing university branches in free zones been achieved? <https://2ad.ir/BDoQdWJF> (In Persian)
- Iman, Mohammad Taghi. (2009). Paradigmatic foundations of quantitative and qualitative methods of research in humanities. Qom: Research Institute of Hawzeh and University. (In Persian)
- Boroujrudi, Aladdin, interview by Ismail Vali. (2021). 500% growth in the recruitment of foreign students this year /The Oxford unit had become a hangout for certain people at times. <https://b2n.ir/h62256>. (In Persian)
- Bahrami, R., & Rostami, P. (2019). Study of Iranian Students' Movement in Italy (1961- 1979). *History of Islam and Iran*, 29(41), 27-48. doi: 10.22051/hii.2019.18540.1539 (In Persian)
- Boudon, Raymond. (1991). *The Logic of Social Action: An Introduction to Sociological Analysis*. Translated by Abdul Hossein Nik Gohar, Tehran: Javidan Publishing Organization. (In Persian)
- 2022. History of Kish International Campus of Tehran University :. <https://2ad.ir/edcYP9sK>
- hallaj, A., Fathi Vajargah, K., khosravi, A., & phoshaneh, K. (2021). The Designing and Validation a pattern for Attracting Foreign Students to Islamic Azad University. *Research in Curriculum Planning*, 18(68), 32-51. doi: 10.30486/jsre.2021.1880978.1484 (In Persian)

- Khorasani, A., Panahi, M., & Ghanbari, R. (2023). Evaluation of university services quality: perspectives of international students in Iran. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 27(4), 55-82. doi: 10.52547/irphe.27.4.55 (In Persian)
- Durkheim, Emile. (2006). *The Rules of Sociological Method*. Translated by Ali Mohammad Kardan. Tehran: Tehran University Press. (In Persian)
- Duverger, Maurice. (1996). *Methodes des sciences sociales*. Translated by Khosro Asadi, Tehran: AMIR KABIR PUBLISHERS. (In Persian)
- Zakirsalehi, Gholamreza, and Salehi Najafabadi, Maedeh. (2011). Providing strategies to attract foreign students in Iran. *Higher Education of Iran*, 4(3 (series 15)), 65-92. SID. <https://sid.ir/paper/135918/fa> (In Persian)
- Ritzer, George. (2006). *Contemporary Sociological theory*. Translated by Mohsen Selasi. Tehran: Elmi Publishing company. (In Persian)
- Sedigh Ouraee, Gholamreza. (2008). The axiomatic setting of Durkheim's book "The Rules of Sociological Method". Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. (In Persian)
- Sedigh Ouraee, Gholamreza. (1992). *Sociology of Social issues of youth*. Mashhad: Jahad Daneshgahi of Mashhad press. (In Persian)
- Seddigh Oraei, Gholamreza, Ahmad Farzaneh, Mahdia Bagheri, and Seyedeh Shiva Mohammadi. (2019). *Principle of Sociology (Fundamental concepts and propositions)*. Qom: Research Institute of Hawzeh and University. (In Persian)
- Ali Ahmadi, Alireza, and Vahid Saeed Nahai. (2008). *A selection from a comprehensive descriptive book of research methods*. Tehran: Toled Danesh Publications. (In Persian)
- Farahani, Hojatullah, and Hamidreza Oreizy. (2014). *Advanced research methods in humanities*. Isfahan: Academic Jihad Publications, Isfahan branch.
- Gurevich, George. (1980) *Investigating today's sociological issues*. Translated by Abdul Hossein Nik Gohar. Tehran: Bahar.
- Majidi, Reza. (2021). The presence of more than a thousand foreign students in Tabriz University <https://www.iribnews.ir/00DbYB>. (In Persian)
- Mohammadpoor, Ahmad. (2010). *Metod for metod: on the struture of knowledge in humanities*. Tehran: Jameshenasan. (In Persian)
- 2016. *Introduction of Technical and Vocational University*. Mordad: <https://goo.gl/TxomqF>. (In Persian)
- Mansourian, Yazdan. (2006). "What is grounded theory and what is its application?" Information science challenges conference. Isfahan: University of Isfahan. (In Persian)
- Molaei, H. (2018). Investigating the Most Important Factors Affecting the Socio-Cultural Adaptation of International Students in Iran: A Case Study of International Students at the University of Tehran. *Journal of Iranian Cultural Research*, 11(3), 131-159. doi: 10.22631/jicr.2018.1992.2556 (In Persian)
- Niknam, Z. (2019). Intercultural Exchanges in Internationalization of University: Study-Abroad Doctoral Students' Lived experiences in Iran. *Journal of Iranian Cultural Research*, 12(3), 123-152. doi: 10.22035/jicr.2019.2140.2662
- Euronews. (2018). Iran, the record holder for the growth of foreign students in the world. <https://b2n.ir/u48933>. (In Persian)

- Yemeni Dozi Sorkhabi, Mohammad, and Mitra Timuri. (2014). "The academic life situation of foreign students of Iran's public universities in the academic year 2013-2014." *Iran Higher Education* 111-71. (In Persian)
- Yousefi, Ali, Mohammad Javad Fazaili, Mohammad Masoud Saeeadi, Ahmadreza Asgharpour, and Saeed Shariati. (2007). *An introduction to the sociology of religious rituals in Iran*. Mashhad: Daftare-Tablighate- Eslami (Khorasan). (In Persian)
- Akbari Farmad, Somayeh, Masoumeh Hashemi, and Somayeh Sohrabi. (2022). "Explanation of Non-Iranian Students' Views on the Quality of Learning Experiences at Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran." *Journal of medical education* (In Persian)
- Bagias, Chelsea. (2009). *What do african american families need to know in order to make informed treatment decisions about a family member with schizophrenia: a grounded theory*. california school of professional psychology, Alliant International University.
- Barbour, R. (2001). "Checklists for Improving Rigour in Qualitative Research." In *A Case of the Tail Wagging the Dog?*, 1115-1117. BMJ.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Research Analysis*. London: Sage.
- Charmaz, K, and K Henwood. (2007). "Grounded Theory in Psychology." In *Handbook of Qualitative Research in Psychology*. London: Sage.
- Franklin, Tanga Johnson. (2010). *A Qualitative Study of Black Gospel Music and Spirituality in Relapse Prevention of Cocaine Dependence in Urban African American Women*. COLLEGE OF SOCIAL AND BEHAVIORAL SCIENCES, Walden University.
- Goulding, Christina. (1999). *Grounded Theory: some reflections on paradigm, procedures and misconceptions*. Management Research Centre, Wolverhampton Business School, University of Wolverhampton.
- Henn, Rebecca D. (2009). *A community perspective: conflicting environmental interests and barriers to effective collaborative management in clayoquot sound*. royal roads university.
- Kaveh, Payman. (2010). *A FRAMEWORK OF THE USE OF INFORMATION IN SOFTWARE TESTING*. The School of Engineering and Applied Science, The George Washington University.
- Knight, Sarah, Karl Nunokoosing, Aldert Vrij, and Julie Cherryman. (2003). "Using Grounded Theory to Examine People's Attitudes Toward How Animals are Used." *Society & Animals* 307-327.
- LIBERT, RODNEY ANDRE. (2010). *BREAKING OUT OF THE BOX: A GROUNDED THEORY STUDY OF URBAN HIGH SCHOOL STUDENTS*. FIELDING GRADUATE UNIVERSITY.
- Pidgeon, Nick, and Karen henwood. (2004). "Grounded theory." In *Handbook of data analysis*, by Melissa A Hardy and Alan Bryman. SAGE.
- Saldaña, J. (2013). *The coding manual for qualitative researchers*. London: SAGE.